

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Снежана Атанасова Попова, преподавател във Факултета по педагогика на Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висшето образование: 1. Педагогически науки
професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по...
научна специалност: 05.07.03. Методика на обучението по музика

Автор: *Рая Степановна Ковачева*

Тема: Иновативни подходи в обучението по музика в пети и шести клас на общообразователното училище

Научен ръководител: *проф. д.н. Румен Потеров*

1. Общо описание на представените материали

Със заповед №. 735/26.03.2019 г. на Ректора на ЮЗУ „Н. Рилски“ съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: „Иновативни подходи в обучението по музика в пети и шести клас на общообразователното училище“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

Автор на дисертационния труд е Рая Степановна Ковачева, редовен докторант към катедра „Музика“ във Факултета по изкуствата на Софийски ЮЗУ „Н. Рилски“.

Докторантът е представил необходимите документи, свързани с процедурата за защита на дисертационния труд. Приложени са:

- дисертационен труд на тема: „Иновативни подходи в обучението по музика в пети и шести клас на общообразователното училище“, който се състои от 248 страници, от които 61 страници приложения;
- автореферат /проект/;
- европейски формат на автобиография;
- списък с 6 публикации върху научната проблематика на дисертационния труд;

2. Кратки биографични данни за докторанта

Кандидатът за образователна и научна степен „Доктор“ Рая Степановна Ковачева е родена на 21 юли 1969 година. През 1992 година тя завършва специалност „Ръководител на народни състави, преподавател и изпълнител по народен инструмент и народно пеене“ – магистърска степен, а през 2006 г. професионална квалификация Учител по музика в ЮЗУ „Н. Рилски“, Благоевград. От 2015 година е редовен докторант в докторска програма – Методика на обучението по музика в ЮЗУ „Н. Рилски“, с научен ръководител проф. д-р Николина Огненска при зачисляването и проф. д.н. Румен Потеров от 14.11.2017 г., със заповед на Ректора на ЮЗУ № 3098 от същата дата.

Докторантът Рая Ковачева има 31-годишен общ педагогически стаж, от които 18 години като учител по музика. Понастоящем тя е старши учител по музика в 51 СУ „Елисавета Багряна“, София. Кариерното развитие на Рая Ковачева като учител по музика спомага за адекватното ѝ ориентиране в значима за усъвършенстването на музикалнопедагогическата теория и практика проблемна област.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на формулираните цели и задачи

Дисертационният труд е фокусиран върху изследване на твърде актуален и значим проблем. Актуалността се определя от обстоятелството, че въпросът за иновативността в обучението по музика все още не е намерила своето адекватно решение в контекста на съвременната образователна парадигма. Значимостта на разработката е свързана с това, че обучението по музика в училище се нуждае от нова визия, която да съответства на новите реалности в съвременното образователно пространство и личностно-ориентирания процес и да подпомогне и стимулира музикално-познавателните и музикално-слухови способности на учениците от българското училище, което поставя в основата на предложения методически модел българския музикален фолклор. Визията за иновативността в музикалното обучение изисква и конкретизиране на основните параметри, свързани с развитието на музикалността на учениците, сред които основно място заемат музикално-слуховите способности. В този смисъл въпросите за взаимовръзката между традициите и иновативността в музикалното обучение, необходимо ли е и в каква степен застъпването на българския музикален фолклор и до колко чрез него може да се въздейства върху развитието на музикалността в положителна посока винаги са стояли в ползрението на музикалните педагози и ще продължават да стават все по-актуални във все по-

глобализиращият се свят. Именно поради това представеното дисертационно изследване е ценен принос в музикалнопедагогическата теория, тъй като предлага за обсъждане ключови за ефективността на обучението по музика в общообразователното училище процес компоненти.

Темата е дисертабилна и представя нов поглед върху въпроса за значението на музикалния фолклор в обучението по музика, на чиято основа са обособени конкретни практически решения на редица проблеми, възникващи в процеса на обучение и произтичащи от необходимостта за търсенето на нови форми и методи за активно включване на учениците в образователния процес.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд е структуриран в четири глави и съответните параграфи и подпараграфи към тях, включително Дисертационният труд съдържа още увод, заключение, библиография и 5 приложения, и е с общ обем от 248 страници (с приложенията). Структурата на дисертационния труд е логически свързана с темата и дава възможност да се открият по-осезателно научните и научно-приложните аспекти на изследването.

Така използваната структура на дисертационния труд допринася за последователното и научно обоснованото интерпретиране на проблема за изясняване на същността, спецификата и необходимостта от иновативността в обучението по музика на учениците от пети и шести клас в общообразователното училище.

В увода докторантът обосновава актуалността на темата и подчертава, че основната цел на дисертационното изследване е насочена към развитието на музикално-ритмическите способности на основата на българската народна музика, обосновавайки решението си за прилагане на извлечения от собствената ѝ педагогическа практика методически модел в конкретна посока, а именно: пети и шести клас на общообразователното училище. Мотивите ѝ се базират на психологическите особености на обучаваните и формирането на осъзнат избор и музикален вкус в тази възрастова група, разглеждано като допълващ актуалността на труда фактор.

Дисертационният труд има ясна парадигмална определеност. Основните параметри на изследването (предмет, цел, задачи, хипотези) са представени отделно във втора глава на изследването, но в увода присъстват в обобщен вид и свидетелстват за високо ниво на научно-изследователска компетентност на докторанта и отношение към разглежданата проблематика.

Уводът успешно изпълнява своето предназначение – да докаже, че избраната тема заслужава конкретния изследователски фокус, да очертае основните нерешени аспекти на проблема, както и да установи отправните точки за провеждането на емпиричното проучване.

В първа глава се изясняват концептуалните подходи към същността и проявленията на иновациите в съвременното българско образование. В съответствие с темата на дисертацията Рая Ковачева правилно е отделила значително място на разкриване на проблема за игровия подход в обучението, в подкрепа на тезата си, че *„знанията се усвояват по-лесно в занимателна форма“*. При интерпретацията на тези въпроси Рая Ковачева обстойно анализира иновативните форми, залегнали в обучението по музика в българското училище. Вторият основен акцент в първата глава на изследването засяга въпроса за музикалнофолклорния материал в учебниците по музика пряко кореспондира с актуалността на изследването и посочва необходимостта от търсенето на иновативни подходи, поради слабо застъпения фолклорен материал в учебниците по музика. В тази посока Рая Ковачева определя като негативна тенденцията в учебниците за пети и шести клас понижаването на знанията за българската народна музика с около 6%. Така, цялата първа глава се превръща във важен мотивационен фактор за разработването на методическия модел, насочен към подобряване на педагогическата практика, с цел компенсиране и допълване на знанията, като изходно начало за развитието на музикалноритмическите способности и формиране на усет към българската народна музика.

Втора глава включва постановката, организацията и методиката на изследването. Ясно са формулирани целта, задачите и хипотезата. Използваната методика съответства на поставените изследователски задачи. Подбрани са подходящи методи: *за теоретично проучване; за събиране на емпирична информация (въпросник за оценка на музикалните предпочитания на учениците, включващ 12 въпроса); за обработка на емпиричните данни* (математико-статистически методи: медианен критерий, критери на Пирсън и сравнителен анализ. Посочен е и изследователския контингент, включващ 120 ученика, равномерно разпределени в две групи и мястото на провеждането му - 51 СУ „Елисавета Багряна“, град София, през учебната 2016/2017 г.

Във втора глава прави впечатление внимателно обособените критерии /общо 6/ и съответните показатели към тях, обхващащи всички конкретни посоки на развитие на музикално-ритмическите способности, което свидетелства за задълбочения подход при съставянето на критериите, кореспондиращи със структурата на музикалността в нейната пълнота и взаимовръзка, т.е. въпросът за развитието на музикално-

ритмическите способности се разглежда като комплексно явление, като надграждаща се структура от взаимосвързани, а не изолирани една от друга способности.

В трета глава на дисертацията са разработени методологическите и теоретико-практически основи на методическия модел, изграден на съвременни принципи, подходи и методи, определящи неговата приложимост и положителни резултати, касаещи оптимизирането на оразователния процес свързан с възприемането, преживяването, възпроизвеждането и оценяването на отделните компоненти на музикално-ритмическите способности в структурата на музикалността.

Ефективността на предлагания модел се определя от субектната активност, от надграждането на субектният опит посредством залегналите в него методи на обучение, провокиращи интереса и активността на обучаваните и осигурващи осмислено овладяване на новото познание, адекватното му приложение в различни нови ситуации и самостоятелност при вземането на решения.

Това е осъществено чрез включването на разнообразни проблемно-творчески задачи, насочени към формиране и развитие на музикално-ритмическите способности на учениците, формиращи усет и отношение към българския музикален фолклор, постепенно усложняващи се, съобразно естествените етапи на възприемане от учениците. Творческият характер на задачите е начин за активиране и самоактивиране на учениците, както и за развиване на емоционално-оценъчните им способности по посока на пробуждане на интерес към българското народно музикално творчество.

В четвърта глава са поместени резултатите от статистическата обработка на данните, доказващи успешното изпълнение на поставените задачи и постигането на предварително заявената цел. Резултатите от критичните стойности по критерия на Пирсън потвърждават статистическата хипотеза H_1 , че в изходното ниво на двете групи /ЕГ и КГ/ съществуват значителни различия, в следствие на приложените иновативни методи на работа, посредством които процесът на развитието на музикално-ритмическите способности на учениците от пети и шести клас на общообразователното училище може да бъде активизиран чрез използване на иновативни подходи при обучението с българска народна музика.

Резултатите от емпиричното изследване са представени много прецизно и коректно от докторанта. Научният анализ на получените емпирични данни е на високо професионално развище и отразява основните компоненти на изследвания проблем. Направените **изводи и обобщения** са релевантни на предложените анализи. Конкретните

теоретически аспекти на изследването и практически изводи придават цялостност и завършеност на изследването, което има теоретико-приложен характер.

Като цяло, в съдържателно отношение отделните аспекти на дисертационната тема са разработени от автора компетентно, задълбочено и детайлно. Присъстват и традиционни схващания, и редица новаторски идеи. Налице е богат анализ на авторови подходи и теоретични постановки. В разработването на дисертационния труд Рая Ковачева проявява научна компетентност и добросъвестност, задълбоченост и прецизност, критичност, практически усет и съобразяване с новите тенденции в музикалнопедагогическата теория и практика.

Обобщено, бих искала да подчертая, че изследователският процес е осъществен цялостно, което проличава особено убедително в постигнатото единство – между поставените задачи и структурата на дисертационния труд; между формулираните критерии за оценка на резултатите и последователността при описанието и анализирането на обработените емпирични данни; между формулираната хипотеза и спецификата на проведеното емпирично проучване.

Дисертационното изследване предоставя научни данни и факти, както и теоретични концепции, които са съществена част от конструирането на основните компоненти от методологическата обосновка на музикалнопедагогическата дейност в общообразователното училище.

5. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Приносите на дисертационния труд са от научно-приложен характер:

Първо, трябва да се отбележи, че за пръв път се наблюдава толкова широко присъствие на педагогиката в научна разработка по музика, което трябва да продължи като тенденция в интегрирането на двете научни области в бъдеще.

Второ, дисертационният труд предлага задълбочено изследване, свързано с изясняването на концептуалните и приложните измерения на музикалнопедагогическите подходи в обучението по музика на учениците от пети и шести клас на общообразователното училище.

Трето, дисертантът успешно прилага теоретично обоснованата същност на музикално-ритмическите способности, влизащи в състава на специалните музикални способности при разработването на инструментариум за тяхното развитие, тясно обвързвайки го с особеностите на българския музикален фолклор.

6. Преценка на автореферата и на публикациите по дисертационния труд

Авторефератът отразява пълно и точно съдържанието, основните резултати и научните приноси на дисертационния труд.

По тематиката на дисертацията Рая Ковачева представя **6 публикации**. От тях: 1) пет *статии*, които са публикувани в сборници от конференции в София, Шумен и Благоевград за периода 2015 - 2018 година и 2) една *статия*, която е в гр. Самара, Русия, 2018 г.

Представените публикации отговарят на изискванията за научност и респектират с убедителността на аргументите, подкрепящи формулираните авторови позиции и тези.

7. Авторство на дисертационния труд и приносите

В дисертацията е приложена *Декларация за оригиналност*, с която авторът декларира оригиналността на дисертационния си труд, като гарантира коректността на библиографските цитирания; както и това, че трудът не е ползван за придобиване на други научни степени и звания.

8. Критични бележки и препоръки

Ако дисертационният труд се предложи за отпечатване, което убедено препоръчвам на автора, може би е целесъобразно да се разшири предложеният диагностициращ тест чрез включването на допълнителни проблемно-творчески задачи, с цел по-явно открояване на връзката между емоционалност при възприемането-въздействие-резултатност при развитието на музикално-ритмическите способности. Проблемно-творческите задачи са насочени към провокиране активността на учениците, но първо, трябва да се провокира интереса им, за който много важно условие е емоционално-въздействената сила на музикалния материал. Това е извън предмета на настоящия дисертационен труд и е само пожелание към бъдещите насоки на развитие на педагогическите умения на докторанта.

В заключение, въз основа на изложените аргументи, потвърждаващи безспорните достойнства на проведеното теоретико-емпирично изследване и авторския научноприложен принос на Рая Степановна Ковачева убедено давам **положителната** си оценка за разработения дисертационния труд.

Представеният за рецензиране дисертационен труд на тема *„Иновативни подходи в обучението по музика в пети и шести клас на общообразователното училище“* отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ЮЗУ „Н. Рилски“, на основание на което предлагам на научното жури **да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Рая Степановна Ковачева в област на висшето образование: 1. Педагогически науки; професионално направление: Педагогика на обучението по...; научна специалност: 05.07.03. Методика на обучението по музика.

07.04.2019 година
Благоевград

Рецензент:
/доц. д-р Снежана Атанасова Попова/